

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Савенко І.Р.

студентка,

Науковий керівник: Пуш О.А.

кандидат педагогічних наук,

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*«Небагато людей розмірковують
більше двох-трьох разів на рік;
я створив собі міжнародну репутацію,
розмірковуючи один чи два рази в тиждень»
(Д.Б. Шоу)*

В сучасних умовах становлення України і створення Нової української школи важливе значення має формування творчо і критично мислячих учнів. Безперечно, формування вміння особистості бути спроможною вчасно й доречно відповідати викликам сучасності є одним із основних завдань виховання та освіти. У нестійких умовах становлення особистості, виявлення і розвиток її обдарованості має низку особливостей. Це вміння людини адекватно визначати причини й передумови наявних в її житті проблем, готовність докласти зусиль для їх практичного подолання.

Сучасний школяр не може бути успішним, затребуваним у суспільстві, якщо йому не властиві такі риси критичного мислення, як;

- усвідомленість;
- відповідальність;
- цілеспрямованість;
- обґрунтованість;
- контрольованість;

- самостійність;
- самоаналіз;
- самоорганізованість;
- дисципліна тощо.

Під технологією розвитку критичного мислення розуміють певну систему діяльності, що ґрунтується на вивченні поставленої проблеми, самостійного вибору рішення. Дитина, яка мислить, має вміти зіставляти певні факти, явища, має вміти робити висновки [3].

Щоб використовувати критичне мислення, потрібно чітко розуміти, які види розумової діяльності не є критичним мисленням.

Важливою розумовою операцією, без якої неможливий навчальний процес є запам'ятовування. Дуже часто запам'ятовування є основою навчальної діяльності. У результаті людина стає носієм інформації – як потрібної так і непотрібної. Для критичного мислення не так важлива кількість знань, як вміння ними користуватися.

Дуже часто з критичним мислення плутають розуміння. У дитини, яка намагається зрозуміти чужу ідею власне мислення стає пасивним: учень лише сприймає те, що створив хтось інший, а критичне мислення відбувається тоді, коли нові, уже зрозумілі ідеї перевіряються, оцінюються, розвиваються й застосовуються на власній практиці. Запам'ятовування ж фактів і розуміння ідеї є необхідними умовами для критичного мислення, однак самі вони, навіть у своїй сукупності, критичного мислення не становлять, а є його інформативною базою.

Критичне мислення нині один з модних трендів в освіті. Про те, що його розвиток є одним з наскрізних завдань навчально-виховного процесу, йдеться й у «Концепції нової української школи».

Та з чого починати? Як навчати дітей розрізняти факт і суб'єктивне бачення, не піддаватися на маніпуляції? Відповідь одна – використовувати методи розвитку критичного мислення під час уроків.

З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленневих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його [2].

Цим мисленневим операціям можна і необхідно навчати, а далі – вдосконалювати їх, тренувати, як, наприклад, тренують м'язи спортсмени

чи техніку гри – музиканти. І саме школа є ідеальним середовищем для цього.

Існує багато різноманітних методів і прийомів розвитку критичного мислення на кожному етапі уроку. В цій статті я пропоную розглянути важливу психолого-педагогічну умову розвитку критичного мислення, це – використання вчителем на уроці запитань різних типів. Ідея полягає в тому, що просте запам'ятовування якогось факту є питанням або метою дуже «низького рівня». На іншому кінці шкали – дії «високого рівня», такі, як створення нових ідей або виведення нових висновків [4].

Прості запитання. Це такі запитання, шукаючи відповідь на які, учням потрібно назвати певні факти, відтворити отриману раніше інформацію. Такі запитання вчителі можуть використовувати під час опитування чи традиційних формах контролю.

Уточнювальні запитання зазвичай позбавлені пізнавальної основи. Молодші школярі з першого разу можуть перепитувати, уточнювати, не розуміти смислу діяльності тощо. (Це так? А як можна? Як правильно?) Такі запитання пропонується починати зі слів: «Отже, ти стверджуєш, що..?», «Якщо я правильно зрозуміла, то..?», «Я можу помилитися, але, здається...». Особливість цих запитань в тому, що вони дають учням можливість зворотного зв'язку щодо сказаного.

Творчі запитання. Запитання, які містять у собі частку «б» називаємо творчими. «Що сталося б у лісі, якби...?». Такі запитання заохочують до створення нових ситуацій, наприклад: «Як би нам жилося без електрики?».

Оцінювальні запитання. Запитання на оцінку вимагають від учня сформованості суджень, як-от: добре чи погано, правильно чи неправильно, згідно з визначеними учнями стандартами. Також ці запитання передбачають оцінювання якості здобутої інформації.

Практичні запитання. Запитання, які спрямовані на встановлення взаємозв'язку між теорією та практикою називають практичним. «А як би ви повелися на місці героя?». Шукаючи відповідь на такі питання, учні мають використовувати власні знання [1].

Учитель, який використовує різноманітні запитання демонструє повагу до мислення своїх вихованців. Учні розуміють, що опанування фактичних знань є лише одним із різновидів навчання. Такі учні мають вчитися інтегрувати, аналізувати та використовувати інформацію з огляду на її цінність.

Отже, розвиток критичного мислення є складовим етапом особистісного розвитку. Критичне мислення вказує на здатність учня до самостійної оцінки явищ навколишньої дійсності, інформації, наукових знань, думок і тверджень інших людей, вміння бачити їх позитивні і негативні аспекти.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Н. А. Мовний аналіз у початкових класах : навч.-метод. посіб. / Н. А. Антонюк, Г. В. Підлужна. – К. : Літопис-XX, 2013. – 36 с.
2. Арделян О. Загальнопізнавальні вміння як компонент критичного мислення молодших школярів / О. Арделян // Рідна школа – 2001. – № 4. – С. 78–80.
3. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів / В. І. Бадер. – К. : АПН, 2000. – 316 с.
4. Большакова І. Розвиток критичного мислення / І. Большакова // Початкова освіта. – 2012. – № 11. – С. 3–7.